

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

ELBA SPECIAALDRUKKERIJ B.V.

”GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ”

KONINGIN WILHEMINA

JULI 1989

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

juli 1989
11e jaargang, nr. 41

Ere-voorzitter

F. Th. Dijkmeester	Magnolialaan 7	7313 EV Apeldoorn	055	- 55 32 67
--------------------	----------------	-------------------	-----	------------

BESTUUR:

Voorzitter

R. W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS 's-Gravenhage	070	- 68 35 66
--------------	------------------	-----------------------	-----	------------

Secretaris

H. F. L. Wensink	Mauritskade 41b	2514 HE 's-Gravenhage	070	- 64 25 36
------------------	-----------------	-----------------------	-----	------------

2e Secretaris

Mevr. M. E. F. Borel Rinkes	Hanedoesstraat 57	2597 XD 's-Gravenhage	070	- 24 04 47
-----------------------------	-------------------	-----------------------	-----	------------

Penningmeester

Fred M. Beukers	Vredenhofweg 56	3062 ES Rotterdam	010	- 452 79 29
-----------------	-----------------	-------------------	-----	-------------

Voorzitter Sociale Commissie

S. G. Timmers				
Verhoeven	Blvd. Evertsen 58	4382 AE Vlissingen	01184	- 1 03 55

R. A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	01646	- 1 34 15
----------------	---------------	---------------------	-------	-----------

Evenementencommissie

J. A. Bakker	Zeekant 92 G	2586 JB 's-Gravenhage	070	- 54 02 45
--------------	--------------	-----------------------	-----	------------

J. de Mos	Pr.J. Lelsstraat 36	3151 SJ H. v. Holland	01747	- 21 83
-----------	---------------------	-----------------------	-------	---------

ADRESSENBESTAND

Voor adreswijzigingen of correcties

Mevr. M. E. F. Borel Rinkes	Hanedoesstraat 57	2597 XD 's-Gravenhage	070	- 24 04 47
-----------------------------	-------------------	-----------------------	-----	------------

REDACTIE

Fred M. Beukers	Vredenhofweg 56	3062 ES Rotterdam	010	- 452 79 29
-----------------	-----------------	-------------------	-----	-------------

St. Gen. E.
Giro : 359500
Bank : 54 55 46 826
ABN-Rotterdam

Het volgende nummer verschijnt in oktober 1989.
Gaarne de hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 september 1989.

In de vorige SCHAKEL is uitgebreid aandacht besteed aan de verdiensten voor ons Genootschap van Harry Linthorst Homan, naar aanleiding van diens overlijden. Fred Beukers vertolkte op voortreffelijke wijze de gevoelens van de leden van ons bestuur en van ons gehele Genootschap.

Wat hij niet vertelde was, dat het bestuur een wens van onze Ere-voorzitter Harry steeds heeft afgewezen. Harry wilde namelijk aftreden als erevoorzitter zodat in zijn plaats Frans Dijkmeester kon worden benoemd. Het verschil van mening tussen bestuur en erevoorzitter betrof niet de verdiensten van Frans Dijkmeester, maar het bestuur was (en is) van mening dat het erevoorzitterschap een benoeming inhoudt voor het leven.

In de eerste bestuursvergadering na het overlijden van Harry Linthorst Homan kwam diens laatste wens met betrekking tot ons Genootschap ter sprake.

Het bestuur heeft unaniem gemeend, onmiddellijk aan die laatste wens gevolg te moeten geven; niet alleen als een terechte hommage aan Frans Dijkmeester, maar ook als een posthume hommage aan onze overleden Ere-voorzitter.

Wij weten dat Frans in zijn bescheidenheid een erevoorzitterschap te veel eer vindt, maar wij weten zeker dat het hem toekomt.

Op 19 mei jl. hebben wij Frans tijdens een bestuursvergadering in Apeldoorn geïnstalleerd als Ere-voorzitter van ons Genootschap.

Wij wensen hem daarmee nogmaals van ganser harte geluk. Wij hopen nog vele waardevolle adviezen van hem te mogen krijgen en wij wensen hem en zijn vrouw nog vele gelukkige jaren toe.

Rudi Hemmes
Voorzitter

FRANS J. WILDERINK

Zaterdag 4 maart jl. was in Middelburg ons Genootschap door S. G. Timmers Verhoeven en B. Ubbink vertegenwoordigd bij de crematie van mede-Engelandvaarder Frans J. Wilderink. Op 65-jarige leeftijd overleed hij in het ziekenhuis te Vlissingen.

Uit de oorlogsjaren en ook daarna was hij bij velen van ons bekend.

Wilderink, geboren in 1923 te Madioen (NOI), in het begin van de oorlog medicijnen studerende te Utrecht, ont kwam uit Nederland en wist met twee studiegenoten via Spanje, Engeland te bereiken. Hij meldde zich voor militaire dienst en werd ingelijfd bij de Prinses Irene Brigade. Hij maakte de gevechten mee in Normandië, Noord-Frankrijk en België. In November 1944 nam hij deel aan de bevrijding van Walcheren.

Veel onderscheidingen voor moedig gedrag waren zijn deel. Naast het Kruis van Verdienste, het Oorlogsherinneringskruis ontving hij een aantal Engelse onderscheidingen waaronder The Defence Medal en The French and Germany Star.

Na de oorlog voltooide hij zijn medische studies en na huisarts geweest te zijn in Haarlem vervulde hij verschillende medische functies in overheidssdienst en specialiseerde zich in de bedrijfsgeneeskunde.

Een in alle opzichten verdienstelijk mens en goede vriend van velen is van ons heengegaan.

Hij ruste in vrede.

FMB

CHRIS HELLEMAN

In de ochtend van de 23e April 1989 overleed in het oorlogsveteranen hospitaal te Auckland (Nieuw-Zeeland) na een meer dan 12-maanden duren ziekbed, onze mede-Engelandvaarder Chris Helleman, zo berichtte ons Engelandvaarder Henry Levie, eveneens uit Auckland. Levie schrijft ons :

Escaped from Holland over land and sea in 1942. He went via Sweden and a visiting card from A.M. de Jong, Consul general der Nederlanden, Stockholm in 1942 shows that he had organised "1 night accommodation, 1 dinner and one breakfast" in the Hotel Astoria. Also he offered Chris on the 27 of August 1942 - "to assist in celebrating the birthday of Queen Wilhelmina, 10 Swedish Kronen and a packet of Cigarettes".

September 1942 he arrived in London and joined the Princess Irene Brigade" stationed in Wolverhampton. Since this seemed too tame for Chris, He volunteered for the commandos and was eventually incorporated in the British Border Brigade, part of the 1st British Airborne Division, landing near Oosterbeek from the air and advancing with the paratroops - direction Arnhem. He took an active part in the subsequent battle against the superior enemy and was wounded. He finally crossed the Rhine with the remaining troops after which he had to be hospitalised.

After the war, Chris was received by H.M. Queen Juliana. He received the Bronze Cross from Prins Bernhard in 1951.

After his demobilisation in 1945 and a spell as a sailor, he went to work in America. During 1945/50 he was back in Holland. He migrated to Australia in 1952. In July 1953 he eventually settled in Auckland-New Zealand. Chris always retained his Dutch nationality. The medals he received for his award were: Dutch Bronze Cross with 2 bars

Dutch Cross of Merit
1939-45 star
1939-45 medal
France Germany star
Defence medal

After a car accident in 1974 in which a friend died, he never really fully recovered, it eventually resulted in hip replacements and complications.

Uit de laatste regels hierboven blijkt dat Chris Helleman het niet gemakkelijk heeft gehad daar in het verre Nieuw-Zeeland. Ook uit regelmatige brieven die Levie naar ons zond konden wij opmaken dat de situatie lange tijd nijpend was. Levie had zich het lot van Chris aangetrokken en had regelmatig contact met hem. Hij deed erg veel voor hem om hem in zijn moeilijke tijd bij te staan.

Het bestuur van het Genootschap en wij mogen wel zeggen alle Engelandvaarders, zijn grote dank verschuldigd aan Levie voor zijn inzet het langdurig lijden van Chris te verzachten. Een uiting van Engelandvaarders-vriendschap die wij niet licht zullen vergeten.

FMB

CHRIS V. G. VAN OOSTERZEE

In de nacht van 18 op 19 april jl. verloren wij onze mede-Engelandvaarder Chris van Oosterzee na een kortstondige hevige ziekte, op de leeftijd van 67 jaar.

Wij vertrokken op 14 januari 1944 met zijn viertien uit Brussel om na een oponthoud in Parijs tenslotte op 6 februari 1944 in een berghut in de Pyreneeën, bij de Spaanse grens, door een Duitse patrouille overvallen te worden.

Drie van ons wisten te ontkomen, de overige dertig man van ons convooi zaten als ratten in de val; velen zagen wij nooit meer terug.

Na aankomst in Londen en via voormalig Nederlands-Indië scheidden onze wegen en zag ik mijn trouwe reisgenoot uit de oorlog pas in de jaren zestig weer terug.

Op 21 april jl. namen wij op plechtige wijze afscheid van Chris bij zijn laatste reis naar de verre eeuwigheid, waarbij wij hem een waardige en vredige rust hebben toegewenst.

Voor zijn nabestaanden is hij een geweldige herinnering, voor zijn vrienden ook een fidele metgezel.

Sam G. Timmers Verhoeven

ROM H. BOELEN

Voor het laatst zagen en spraken wij nog Engelandvaarder Rom H. Boelen aan het sterfbed van onze gezamenlijke makker Chris van Oosterzee. Dat was midden april jl.

Wij wisten toen uiteraard niet dat ook voor Rom Boelen de tijd was gekomen. Drie etmalen later werd hij niet meer wakker uit zijn slaap. Lijden en doodsstrijd zijn hem bespaard gebleven.

Het verlies, binnen één jaar, van ca. 17 Engelandvaarders, waaronder onze Erevoorzitter, doet ons eens te meer beseffen dat wij zorgvuldig moeten zijn met de ons nog resterende jaren.

Het vraagt wellicht om een nóg hechtere band tussen ons Engelandvaarders, een langzaam uitstervende groep in een snel veranderende, maar niet altijd zoveel betere, wereld.

Dat ook Rom Boelen in vrede moge rusten.

Sam G. Timmers Verhoeven

GERARD DE STOPPELAAR

In het Rotterdams Nieuwsblad van 27 mei 1989 lezen wij het volgende:

Wilmington - De Nederlandse oud-verzetsleider Gerard de Stoppelaar is in zijn Amerikaanse woonplaats Wilmington verongelukt. Volgens de politie liep de man tijdens het uitlaten van zijn hond onder een trein. De Stoppelaar is 73 jaar geworden. De Stoppelaar, afkomstig uit Utrecht, was tijdens de oorlog majoor bij de Britse inlichtingendienst en kapitein in het Special Service Corps en het Bureau Speciale Opdrachten van het Nederlandse leger. Hij coördineerde het verzet in bezet Nederland en leidde Nederlandse agenten op voor het werk in bezet gebied. Na de oorlog werd hij door de Britse regering onderscheiden met de King George Medal, terwijl hij in Nederland de Bronzen Leeuw en het Kruis van Verdienste kreeg. In 1946 emigreerde hij naar de Verenigde Staten.

Gerard de Stoppelaar was een Engelandvaarder hoewel hij niet voorkwam in ons adressenbestand. Zijn adres en woonplaats waren ons niet bekend.

In de Geschiedenis van het BBO "Zij Sprongen Bij Maanlicht" van Eddy de Roever, wordt veel aandacht besteed aan zijn activiteiten in het bezette gebied, met name in de Rotterdamse regio.

Reeds in 1941 probeerde De Stoppelaar via Frankrijk en Spanje naar Engeland te komen. In Parijs nam hij actief deel aan het verzet, in Marseille werd hij gearresteerd, wist te ontsnappen maar werd opnieuw gepakt. Naar Duitsland getransporteerd was zijn slechte gezondheid reden om hem vrij te laten. Terug in Nederland dook hij onder.

In november 1943 ontsnapte hij weer uit Nederland en wel via de Zweedse weg. In Engeland aangekomen trad hij in dienst bij het BBO en werd opgeleid tot agent. Op 21 september 1944 werd hij bij Berkel (ZH) gedropt tezamen met Hoogerwerff, Cieremans en Peters. Zijn voornaamste activiteiten waren het regelen van de voor het BBO bestemde droppings en het trainen van het Nederlandse verzet in het gebruik van wapens en explosieven. Hij werkte nauw samen met de groten uit het Rotterdamse verzet (gegevens ontleend aan het boek van de Roever). Met dit IN MEMORIAM willen ook wij de naam van Gerard de Stoppelaar in de herinnering brengen. Hij ruste in vrede.

FMB

DE JAARLIJKSE REÛNIE

ENGELANDVAARDERS REÛNIE 1989

Zoals reeds in de voorgaande SCHAKEL werd vermeld, verheugt het ons dat we dit jaar weer de gast mogen zijn van de Koninklijke Luchtmacht op **vrijdag 29 september 1989**, echter niet op het Hoofdkwartier van de K.Lu. aan de Binckhorstlaan in Den Haag, hetgeen aanvankelijk de bedoeling was, maar i.v.m. de te verwachten parkeerproblemen ter plaatse heeft de Korps Commandant, tevens Commandant van de Vliegbasis Ypenburg, Kolonel A.W. de Haas, ons uitgenodigd onze jaarlijkse reünie op **Ypenburg** te doen plaatsvinden, waar men over zeer veel parkeerruimte beschikt!

Wij waarderen het bijzonder dat onze Beschermheer, Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden, heeft toegezegd weer aanwezig te zullen zijn en dat ook de Bevelhebber van de Koninklijke Luchtmacht, Luitenant-Generaal F.J. de Jong, heeft verklaard gaarne van de partij te zijn.

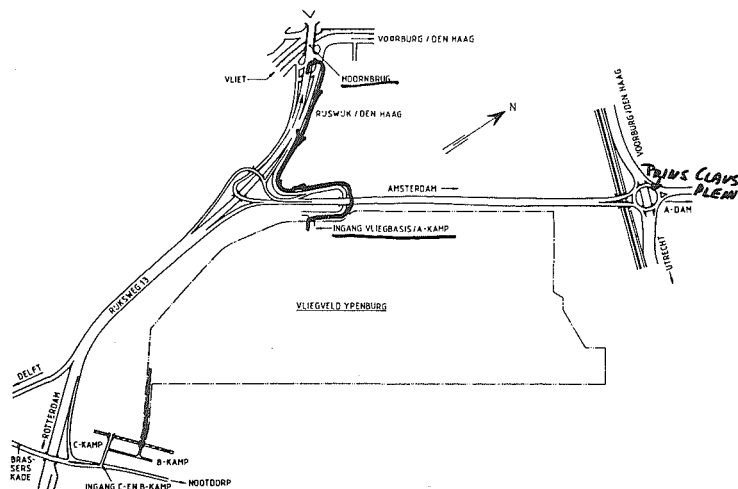
Het programma luidt als volgt:

11.00 uur	Aankomst en registratie van de deelnemers en ontvangst met koffie en cake in de Officiers Mess, gelegen in Hoofdgebouw A3, bij vliegtuig S 11.
11.30 uur	Bar geopend, alwaar dorstigen tegen contante betaling terecht kunnen.
13.00 uur	Aankomst van Z.K.H. Prins Bernhard.
14.00 uur	Aanvang lunch: Uitgebreide rijstmaaltijd, met naar keuze bier of frisdrank in de O.O.-Eetzaal, gelegen in Kamp B, aan de andere kant van het vliegveld.

Drie bussen staan gereed om de deelnemers naar de eetzaal te brengen. Verzocht wordt om geen gebruik te maken van eigen vervoer om vertraging te vermijden bij de wachtpost van Kamp B.

16.00 uur	Terugkeer naar de Officiers Mess met dezelfde bussen. Groepsfoto voor het gebouw bij vliegtuig S 11.
16.30 uur	Voortzetting reünie in de Officiers Mess. Tevens mogelijkheid tot bezichtiging van twee Starfighters op het terrein van de Vliegbasis achter de Mess.
17.45 uur -	
18.00 uur	Vertrek pendelbussen t.b.v. treinreizigers naar de stations Delft en Voorburg.
18:00 uur	Afsluiting officiële gedeelte van de reünie.

Reünisten met eigen vervoer komende uit Amsterdam en Utrecht rijden richting Rijswijk-Centrum (**niet** richting Rotterdam) en nemen de afslag bij het bord Ypenburg en volgen de weg langs het Motel Hoornwijck tot aan de Hoofdingang van de Vliegbasis. Voorbij de wachtpost rechtsaf naar de Officiers Mess. Komende uit andere richtingen neemt men ook de afslag Ypenburg om op de basis te komen. Zie de situatieschets.

Onze gastheer, de Kolonel A.W. de Haas, die wij zeer erkentelijk zijn voor de aangeboden faciliteiten ten behoeve van onze jaarreünie, zal groene LM - bussen ter beschikking stellen vanaf 10.15 uur tot 10.45 uur bij de stations Delft en Voorburg voor het vervoer van de deelnemers aan de reünie die per trein komen.

Het Bestuur hoopt dit jaar weer op een grote opkomst en als vanouds een geslaagde reünie:

De deelnamekosten voor deze reünie bedragen f 30,00 per persoon.

Vóór 22 September 1989 dient men zich op te geven voor deelname, en wel uitsluitend door het overmaken van f30,00 per persoon. Men dient daarbij gebruik te maken van het ingesloten acceptgiroformulier (Nederland en België). Vanuit andere landen dient gebruik te worden gemaakt van een (Euro)cheque of eventueel bankbiljetten waarbij op cheque of op een briefje te vermelden: Reünie 1989 (één of twee personen).

De Evenementencommissie
Jan Bakker
Jacob de Mos

Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945

Beschermheer Z.K.H. de Prins der Nederlanden

"DAG VAN HET VERZET" 1989

=====

GENERAAL WINKELMANKAZERNE, TE NUNSPEET

=====

DONDERDAG 31 AUGUSTUS

=====

*Deze dag heeft een Gronings karakter
bij ontvangst dan ook koffie met Groninger koek.*

Aanvang 10.30 uur

Optreden van:

* Het Koninklijk Mannenkoor "Gruno" uit Groningen o.l.v. de heer Chris Verhoog.

* Folkloristische Dansgroep "Het Hogeland" Uithuizen.

* Bernard Drukker bespeelt het Hammondorgel.

* Een vertegenwoordiger van de Regering is uitgenodigd.

* Reünie in kantines en op terras.

= Ook dit jaar wordt een Indische rijsttafel aan tafel geserveerd.

= bij de toegangsprijs is inbegrepen: koffie met Groninger koek, één apéritief, rijsttafel en één pils of ander drankje bij de maaltijd.

= Er is voor iedereen een zitplaats!

= Tussen het Station Nunspeet en de Kazerne pendelen twee busjes.

Aanmelden: vóór 15 juli uitsluitend door overschrijving van f.25.-- per persoon op Girorekening Nr. 51.66.870 of Bankrekening: Verenigde Spaarbank N.V. Nr.91.41.30.307 ten name van "Comité Dag van het Verzet" Arnhemsebovenweg 16 (Flat 14) 3708 TA ZEIST.

De toegangskaarten worden U half augustus toegezonden.

Einde reünie 16.30 uur.

Wederom werd de **Nationale Dodenherdenking van 4 mei** om 20.00 uur op de Dam in **Amsterdam** gehouden.

Een ondergaande zon streek over nog maar enkele gedeelten van de stampvolle Dam voor het Koninklijk Paleis.

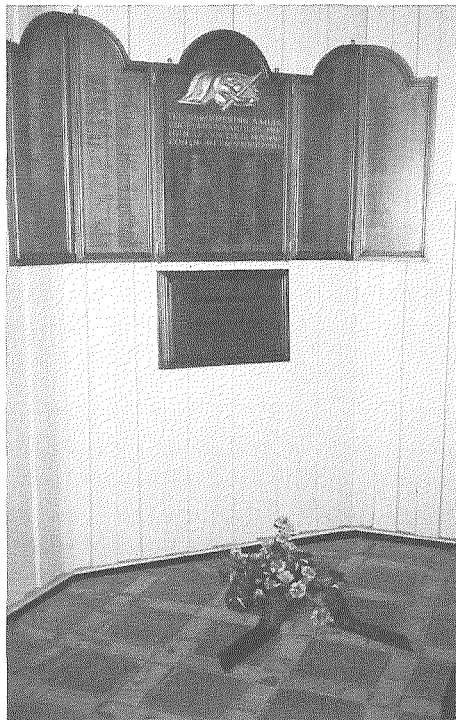
De Burgemeester van de hoofdstad voerde het woord, sober en ditmaal zonder enige ongewenste politieke geladenheid. Zijn kort gehouden rede sprak dan ook iedereen aan.

De stilte was te snijden tijdens de twee minuten die volgden op het ten gehore brengen van de Last Post. Ingetogen werd het Wilhelmus gespeeld door de Koninklijke Militaire Kapel, waarna H.M. Koningin Beatrix en Prins Claus de eerste krans legden. Na de kransleggingen door een vertegenwoordiging van de Ministerraad en de Chefs van Staven van de Strijdkrachten, konden ditmaal weer de andere delegaties, weer op de traditionele wijze aangekondigd, aan de voet van het monument deponeren. En zo hoort het ook. Engelandvaarders mevrouw J.A. Keg en Ch. Bartelings deden zulks namens ons Genootschap.

Op de **Erebegraafplaats in Loenen** was de opkomst voor de herdenking om 15.00 uur weer groter dan de vorige jaren.

Bij het gedenkbord waarop vermeld de namen van de in de oorlog omgekomen Engelandvaarders, legde onze oud-Voorzitter, F. Th. Dijkmeester, vóór de plechtigheid bij het monument, een bloemstuk.

Tijdens de plechtigheid bij het monument waren er toespraken van Minister Brinkman en Krijgsmachtrabbijn W. J. E. van Dijk, waarna door tal van delegaties en nabestaanden, zowel bij monument als op de graven, een zee van bloemen en kransen werd gelegd. Namens ons Genootschap werd dit door de Engelandvaarders F. Th. Dijkmeester en P. de Vos gedaan.

Ook bij het **Monument ter nagedachtenis aan de slachtoffers van het Engelandspiel in Den Haag** was de belangstelling veel groter dan andere jaren. Opvallend was daarbij de ingetogen deelname van een aantal jongeren waaronder middelbaar scholieren van het V.C.L.

De stilte tijdens de plechtigheid bij dit monument wordt telkenjare slechts onderbroken door de Last Post en het Wilhelmus gebracht door een hoornblazer van het Korps der Koninklijke Marechaussée.

Twee marechausséés met kolbak en getrokken klewang brachten de militaire eerbewijzen.

De eenvoud van deze plechtigheid maakt immer diepe indruk op de aanwezigen.

Ook hier werd namens ons Genootschap een fraaie krans gelegd door de bestuursleden Bakker en Beukers, terwijl voor de eerste maal in een lange reeks van jaren, namens de Stichting Samenwerkend Verzet, door haar Vice-Voorzitter R. Hemmes, een krans werd gedeponerd aan de voet van het Monument.

In het nabijgelegen Promenade Hotel werd daarna nog de gelegenheid geboden aan nabestaanden en oud-gedienden uit BBO en BI-kringen na te praten en contacten te hernieuwen.

Zoals de laatste jaren gebruikelijk heeft ook op het **Ereveld in Mill Hill bij Londen**, georganiseerd door de Nederlandse Ambassade bij het Verenigd Koninkrijk, een herdenking plaatsgevonden. Vele in of rond Engeland omgekomen Nederlanders, waaronder een aantal Engelandvaarders, hebben hier hun laatste rustplaats gevonden. De Ambassadeur en een predikant voerden het woord. Mede-Engelandvaarder Frans Jacobs had ook dit maal ervoor gezorgd dat namens ons Genootschap, bij het fraaie monument, een krans kon worden gelegd.

De Herdenking en de Viering van de Bevrijding in Wageningen op de 5e mei werd dit jaar bijgewoond door een aantal Engelandvaarders, waarvan een gedeelte in het traditionele défilé voor Prins Bernhard meemarcheerden. Ook waren er nog een aantal Engelandvaarders die zich bij andere groepen van veteranen hadden aangesloten, zoals de Koninklijke Marine en de Irene Brigade. De in Wageningen georganiseerde evenementen mochten zich wederom op een grote belangstelling verheugen.

.....

Ieder jaar weer doet het bestuur van het Genootschap een beroep op Engelandvaarders om deel te nemen aan resp. het Genootschap te vertegenwoordigen bij de plechtigheden, kransleggingen en vieringen. Het bestuur is van plan een lijst aan te leggen van gegadigden die al dan niet namens het Genootschap aan deze evenementen willen deelnemen. De lijst zal dienen om de taak van het Bestuur bij het benaderen van eventuele belangstellenden te verlichten. Engelandvaardsters en Engelandvaarders die in aanmerking willen komen om dit te doen, worden verzocht zich schriftelijk bij het secretariaat te melden. Daarbij op te geven behalve naam, adres en telefoonnummer en voor welk(e) evenement(en) zij belangstelling hebben. Die evenementen zijn de volgende:

- Herdenking op 4 Mei ca. 18.00 uur in de Nieuwe Kerk te Amsterdam
 - Kranslegging op 4 Mei ca. 20.00 uur op de Dam te Amsterdam
 - Kranslegging op 4 Mei ca. 15.00 uur op de Erebegraafplaats in Loenen.
 - Kranslegging op 4 Mei ca. 15.00 uur bij het Engelandspielmonument aan de Hoge Weg in Den Haag.
 - Herdenking en Kranslegging op het Ereveld Mill Hill bij Londen.
 - Herdenking van de Bevrijding en/of het défilé op 5 Mei in de middag te Wageningen.
 - Viering van de 5e Mei in de Stopera of in het Koninklijk Theater Carré te Amsterdam.
- Gaarne opgave (zonder enige verplichting) voor het eind van het jaar, maar om het niet te vergeten beter zo spoedig mogelijk na het lezen van deze woorden.

FMB

Op 25 augustus 1942 verliet konvooi TAW 15, bestaande uit 12 vracht- en tankschepen en 3 escorteurs, de veilige Sint Annabaai van Curaçao. De meeste tankers hadden daar hun belangrijke ladingen ingenomen. De Nederlandse tanker "Rotterdam" van de P.I.M. had een volle lading van 11364 ton benzine aan boord. De bemanning van de "Rotterdam" bestond uit 47 koppen, waaronder twee, in Curaçao aan boord gekomen, Engelandvaarders, Appie Kellerman en schrijver dezes. De enige buitenlander aan boord was de 17-jarige Engelse lichtmatroos, Arthur Little. De "Rotterdam" was een betrekkelijk oud schip, bouwjaar 1925, met achterop, benedende, de hutten van de lagere rangen bemanningsleden. Hier mocht ik als lichtmatroos een hut met Little delen. Hoewel wij verschillende wachten liepen was er toch voldoende tijd om elkaar te leren kennen. Little was een echte Liverpooldian. Zoals veel jongens uit Liverpool moest Little op jeugdige leeftijd naar zee om in het onderhoud van zijn familie te kunnen bijdragen. Hij verheugde zich reeds op zijn thuiskomst en had de laden onder zijn bunk volgestouwd met levensmiddelen en andere zaken waar ze thuis gebrek aan hadden. Door een tekort aan Nederlandse matrozen was Little op de "Rotterdam" terecht gekomen. Hij moet zich tussen al die Hollandse zeelieden wel eens eenzaam hebben gevoeld.

Op 27 augustus liep ik avondwacht. Het was een heldere maannacht. De schepen voeren in drie kolommen. Op de glinsterende zee moet het konvooi van grote afstand zichtbaar zijn geweest. Om 24.00 uur werd ik afgelost en ging ik naar beneden om te slapen. De hut, met gesloten patrijspoorten, was echter bloedheet. Little had daar kennelijk geen last van want hij sliep als een roos. Ik besloot mijn matras naar boven te sjouwen en de nacht, op het achterdek, naast de machinekamer, onder de heldere tropenhemel door te brengen. Het konvooi bevond zich toen 120 mijl ten oosten van Kingston.

Nauwelijks in slaap werd ik door een geweldige klap opgeschrikt. Om 00.38 uur van de 28ste augustus werd ons schip aan bakboord achter, ter hoogte van de machinekamer door een torpedo getroffen, waardoor het achterschip onmiddellijk begon te zinken. Alle bemanningsleden die zich in de machinekamer of in de hutten, achterop, benedende, bevonden kwamen om. Van de 47 koppen werden de volgende ochtend, na redding uit de met olie bedekte zee of reddingssloepen, 13 man vermist. Onder hen was onze Little.

De "Rotterdam" was niet het enige schip dat getroffen werd. De Britse tanker "San Fabian" en de Amerikaanse tanker "Esso Aruba" werden door torpedos geraakt. De "San Fabian" zonk, de "Esso Aruba" kon gehavend een haven bereiken. De dader van al dit onheil was de U-511 die sinds medio juli in de Caraïbische Zee opereerde en eind september weer afmeerde in Lorient.

Tijdens een bezoek aan Londen, ontdekte ik op "Tower Hill", tegenover de bekende "Tower of London" het "Tower Hill Memorial". Dit indrukwekkende

monument werd in 1928 opgericht ter nagedachtenis aan de 37701 Britse leden der Koopvaardij die tijdens de twee wereldoorlogen omkwamen. Op lange muren zijn gedenkplaten aangebracht waarop onder de naam van hun schip de namen van de omgekomen Britse zeevarenden staan vermeld. Onder de naam MV ROTTERDAM één naam A.F. LITTLE.
Ook Little blijft in onze herinnering.

Bram Grisnigt.

UIT DE REGIO

REGIO ZUID

De voorjaarsreünie

Vorig jaar hadden wij de zeldzame luxe van een zonnetje op het buitenterras. Nu op 14 april was dat even anders ! Nu, je weet het : 45 reünisten in een zuidelijk ambiance staan er borg voor dat dit samenzijn weer goed was. De voorzitter van de Belgische Engelandvaarders, Henri Branders was er zelf getuige van.

De najaarsreünie

Deze zal plaats vinden op 10 november a.s. vanaf 17.00 uur in Motel Gilze-Rijen, as usual. Wie weet wie u dan weer zult ontmoeten. Iedere reünie heeft zo haar eigen verrassing ! Opgave tot deelname aan :

Toine Lazeroms, telefoon : 04132-64884
Coen van Remmen, telefoon : 01650-36488
Bram Grisnigt, telefoon : 01646-13415

REGIO NOORD

Toen onze half-jaarlijkse pleisterplaats "Het Boschhuis" in Groningen vorig jaar door de sloper werd geveld, zagen wij ons genoodzaakt naar een ander stekkie uit te kijken. Het oog viel op "De Faun" dat meer downtown gelegen is, doch achteraf vonden wij de sfeer wat te dartel voor ons historisch verleden.

Voor onze **voorjaarsbijeenkomst** op 24 mei jl. vonden wij echter een passend en prettig onderdak in het Harense "De Horst". Van de oude bekenden mistten wij deze keer Piet Teensma en Harry Roossien, maar ook wel regio-genoten die wij in de afgelopen jaren slechts een enkele maal of nog niet eerder hebben ontmoet. Piet en Harry hadden valabele redenen voor hun afwezigheid. Daartegenover stond het bezoek van een drietal gasten van buiten de regio. Het waren echter ook Zweden-gangers, zodat de "Zwedenvaart" in onze gedachtenwisseling weer eens extra werd uitgediept. Er werd tenslotte de voorkeur geuit om onze voor- en najaarsbijeenkomsten wat vroeger in die seizoenen te doen plaatsvinden, bijvoorbeeld als regel op de laatste woensdagen van april en oktober.
Mag ik belangstellenden daarom voor onze **volgende najaarsbijeenkomst** uitnodigen. Reserveer daarvoor **woensdag 25 oktober 1989**.

Coen Kleiverda
Roden.

DEN HAAG

De eerste-vrijdag-van-de-maand borrel.

Ons werd verzocht om in het kader van alle regionale activiteiten onze mede Engelandvaarders nog eens een keer attent te maken op het maandelijks gebeuren in Den Haag.

Iedere eerste vrijdag van de maand biedt de officiers-mess van de Frederikkazerne (ingang van den Burghlaan in Den Haag) gastvrijheid aan het Genootschap elkaar te ontmoeten onder het drinken van een drankje waarna eventueel het eten van een hapje. **Alle** Engelandvaarders, niet alleen die in Den Haag of omgeving wonen, zijn daar hartelijk welkom vanaf ca. 16.30 uur.

Wanneer onverhoopt het betreffende etablissement op een eerste vrijdag door nog belangrijker gebeurtenissen niet voor ons beschikbaar is, wordt een andere vrijdag vastgesteld. Informatie over de eerste-vrijdag-van-de-maand borrel en het al dan niet verschuiven naar een andere vrijdag, worden gaarne verstrekt door de vaste begeleider van deze borreldagen : Jacob de Mos, telefoon : 01747-2138.

FMB

In de vorige uitgave van de SCHAKEL merkte ik op dat er zeker wel een Zwedenganger was die zijn ervaringen uit de bos-rijke periode van zijn Zweeds oponthoud tijdens de Engelandvaart "van toen" op schrift zou willen stellen. Welaan, die fluistering heeft gehoor gevonden bij een van de meeste ervaren "woudlopers" uit die tijd, Gerard Ensink. Daarom gaarne uw aandacht voor zijn spontane herinneringen aan die "eeuwig zingende bossen" hetgeen u thans hopenlijk als een melodieuze echo in de oren moge klinken...

Van mijn goede vriend en Zwedenganger kreeg ik onlangs een boek ter kennismaking toegezonden getiteld "Vlucht naar de Vrijheid" geschreven voor de jeugd (?) door P. de Zeeuw J. Gzn, met illustraties van J. van Lent; uitgeverij G. F. Callenbach te Nijkerk. Het is zeer waarschijnlijk het historisch benaderd verhaal van een Engelandvaarder Dolf Diekema (pseudoniem) die leerling was op de zeevaartschool Abel Tasman in Delfzijl. Zou de echte Dolf zich bekend willen maken en mogelijk ook nog over de identiteit van de andere (eveneens onder pseudoniem) in dat boek genoemde personen, informatie kunnen verstrekken. Zou er voorts nog enig verband kunnen bestaan tussen de personen uit genoemd boek en zij die werden vereeuwigd op een foto in Bombay waarvan een afdruk werd opgenomen op pagina 15 van de SCHAKEL van december 1988? Al met al zou er dus bijzonder waardevolle informatie kunnen worden aangedragen voor de eventuele geschiedschrijving van onze Genootschappers en andere Engelandvaarders.

Mag nog vermeld worden dat in de loop van dit jaar een bijdrage kan worden verwacht van een Zwedenganger-Engelandvaarder die tijdens zijn oponthoud in Zweden de gelegenheid werd geboden een telegrafiecursus te volgen aan de zeevaartschool in Göteborg. Voor een deel loopt die samen met, dan wel ten gevolge op, de "hout-hakkerscursus" waarover Gerard E. verhaalt.

Ook uit die tijd, zo vernam ik, zijn er nog foto's te reproduceren. Interessant is het te vernemen of er enig verband zou kunnen worden gelegd tussen die telegrafie-opleiding en het werk van BI en BBO te London.

Coen Kleiverda.

De redactie van de SCHAKEL mag niet mopperen over de tot schrijven stimulerende activiteiten van onze Coen Kleiverda daar uit het hoge Noorden. Wanneer hij zo doorgaat zou hij een noordelijke katern kunnen gaan samenstellen. Er blijkt daar bij die noordelingen vertelstof te over te zijn. Tot nu toe zijn wij er zeer content mee.

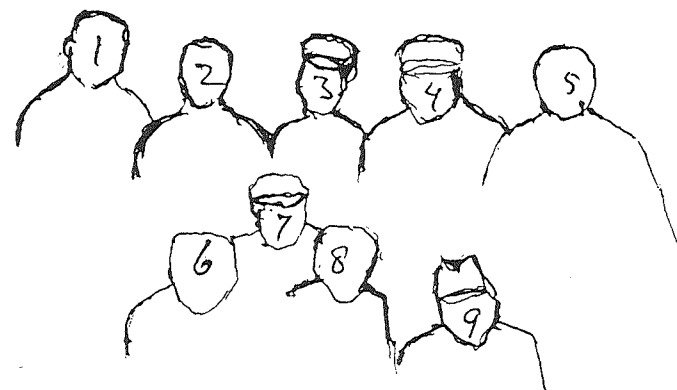
ZWEDENGANGERS IN DE EEUWIG ZINGENDE BOSSEN.

Ja Coen, ik heb jouw "pro memorie" drommels goed begrepen en voel me ook wel een beetje schuldig mijn (overigens ietwat vage) toezegging niet eerder gestand gedaan te hebben. Daar ik zowel de Zweedse bossen heb uitgedund, als de morse-sleutel heb bespeeld op de Zeevaartschool te Gothenburg, zal ik beide ervaringen maar aan elkaar breien. (De door jou bedoelde 2 groepen Zwedengangers).

Nadat de Duitsers mij 1 maand hadden opgesloten in het gevang te Almelo, moest ik een verklaring tekenen dat een volgende "misstap" het concentratiekamp zou betekenen. Overtuigd, dat ik beslist weer "in de fout" zou gaan, nam ik me voor het land te verlaten.

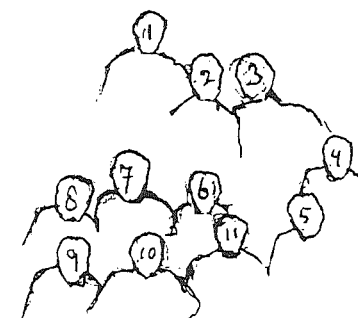
Ik monsterde aan op een kustvaarder met de fraaie naam "De Germaan", die net als de meeste coasters, behalve dan de legale lading, ook spullen naar Zweden vervoerde, waar de Duitsers geen weet van hadden. Ons "onverdachte" contactadres was de Braziliaanse Consul, de heer Chaves in Göteborg. Toen ik na een paar reizen in mei 1943 met medeweten van kapitein Muller droste in Kalmar, reisde ik dan ook niet rechtstreeks naar Stockholm, maar meldde me de volgende dag bij de heer Chaves. Weer een dag later arriveerde ik in Stockholm bij Consul-Generaal de Jong, met het verzoek me vlug door te sturen naar Engeland (de optimist). Pas 14 maanden later zou het zover zijn.

De heer de Jong, die de indruk wekte niet erg blij te zijn met de stroom Engelandvaarders, zorgde voor tijdelijke huisvesting in afwachting van onze tewerkstelling in de eeuwig zingende bossen. Nauwelijks een week later was het al zover en vertrokken we met 9 man naar Dala Floda in Dalarna. (Op de foto, zie bladzijde 18, staande: 1. N.N. 2. N.N. 3. mijn persoon 4. Henk v. Mameren, 5. N.N. zittend: 6. Koos Abbo, 7. Hein Minke, 8. Ibo Drenth en 9. Charlie Sauer).

Van Dala Floda gingen we enkele kilometers bergopwaarts en arriveerde bij de barak, waar instructeur Martin Rustas en kokkin Britta ons welkom heetten. De barak lag 50 meter van een prachtig bergmeer met kristalhelder water, dus kon er naar hartelust worden gezwommen. Maar daar waren we niet voor gekomen. Instructeur Rustas vertelde wat er van ons werd verwacht, hoe en wat we moesten omzagen en hoe het verder te verwerken (takken eraf, schors afsteken, boom in stukken van 3 meter zagen) en wat dit ons financieel opleverde. Per 2 man kregen we een gebied aangewezen aan de overkant van het meer, dat we lopend of per roeibootje konden bereiken. Alleen door de instructeur gemerkte bomen mochten worden neergehaald. De barak was bestemd voor 12 houthakkers en dat aantal werd in ons geval bereikt door aanvulling met 1 Noor en 2 Polen. Het was elke morgen vroeg op, een stevig ontbijt met spek en eieren of pannenkoeken, brood mee voor de lunch in het bos en dan op pad met bijl, zaag en schorssteker, welke je na terugkeer op scherpte moest brengen voor de volgende dag. Het bos barsste van de muggen, die je probeerde te ontlopen door 2 bomen tegelijk te "behandelen" en dan telkens van de een naar de ander te rennen. Je raakte echter gauw bekaf, berustte tenslotte maar in de muggenplaag en kwam tot de ontdekking dat je immuun werd voor de steken en dus was het geen plaag meer. Omdat de zon nauwelijks onderging hebben we ook vaak 's nachts gewerkt en brachten de dag door met zwemmen of een bezoek aan het dorp.

Inmiddels was er een barak aan de andere kant van de berg bij gekomen met uitsluitend Nederlanders (dus 12 man, zie bovenstaande foto, waarvan ik alleen nog maar Cees de Vries †, Klaas Helder en onze bekende golf-promoter Kees Bottema herken.)

Overijverig sloeg ik op een kwade dag de bijl in mijn been en lag 14 dagen in een klein streekziekenhuisje, waarna ik op krukken naar Stockholm reisde om daar verder te herstellen.

Daar was inmiddels de zorg voor de aspirant Engelandvaarders in handen van "Ome Jan" Middendorp, mijn oude directeur van de Zeevaartschool in Den Helder; een bijzonder prettig weerzien. Hij voorzag me meteen van een nieuw pak, ondergoed, sokken en pyama, allemaal dingen die alle nieuwkomers ook kregen, maar die in "mijn tijd" nog niet werden verstrekt. Verder bleek mij dat niet iedereen meer in het bos terecht kwam. Er was een ruime keuze in stadsbaantjes; bordenwasser, ramenlappen, schoonmaken, tuinieren, babysitten enz. Na een maand reisde ik hersteld en uitgerust terug naar Dala Floda.

De dagen begonnen langzamerhand al behoorlijk te korten, de winter was in aantocht. Heel Zweden kwam onder een flink pak sneeuw te liggen en ons meer vroom dicht. Om je te verplaatsen had je ski's nodig, voor ons een nieuwe ervaring, maar met vallen en opstaan, trachtend de aanwijzingen van instructeur Rustas te volbrengen, kregen we het toch aardig onder de knie.

Ook het dorp Dala Floda werd nu in de weekenden per ski bereikt, d.w.z. de heenweg bergafwaarts ging fantastisch, maar de terugweg was een reuze karwei. Datzelfde gold overigens ook de hele zomer al, toen deze tochten per fiets of lopend werden gemaakt. De verstandhouding met de plaatselijke bewoners was prima, vooral met de meisjes. Hierover zou een boek vol te schrijven zijn; ik wil me echter beperken tot het fijne contact dat alle Nederlanders van beide barakken hadden met de familie Elgers, waar wij altijd welkom waren en mama Elgers die een echte moeder voor ons was.

Rond Kerstmis was het de hele dag donker en kon er niet veel worden gewerkt. Sinds het begin van de sneeuwval werd het hout op sleden, getrokken door afgekeurde legerpaarden uit de bossen gesleept en langs de weg gelegd, waar het door vrachtwagens werd afgevoerd naar de (bevroren) rivier. Als de winter voorbij is en het ijs smelt, komt deze houtmassa in beweging en drijft naar plaatsen waar het wordt verwerkt of naar een haven vanwaar het wordt verscheept naar diverse landen. Het kerstfeest was een geweldige belevenis. De avond daarvoor begint men overvloedig te eten en te drinken, waarna iedereen zich tegen middernacht naar de kerk begeeft. Langs de wegen brandden fakkels, werkelijk heel romantisch. Ook Henk v. Mameren en ik begaven ons met de 2 dames, die ons voor de kerstviering hadden uitgenodigd, kerkwaarts. De kerk barstte bijna uit haar voegen en wij wisten de dames over te halen het gedrang te verlaten. De rest van de Kerstnacht brachten we toen door met het zingen van vrome liederen in het lokaal van het Leger des Heils, waar ruim voldoende zitplaatsen waren. De jaarwisseling werd gevierd met een groot bal, waar het hele dorp, jong en oud, meest in de originele klederdacht aanwezig was. Ook een heel bijzondere gebeurtenis.

Begin februari 1944 vertrok ik met Henk v. Mameren, Rinze de Vos, Klaas Helden en Cees de Vries naar Gothenburg, waar zo'n 25 man uit allerlei oorden in Zweden werden ondergebracht in het Göteborgse Stads Sjömanshem om een cursus radiotelegrafie te volgen aan de Navigationskola. Het geld verdienen was nu uit en we kregen een vaste toelage vanuit Stockholm. In de Paasvakantie hebben we daarom met een man of drie geprobeerd onze financiën weer wat op te vijzelen door enkele weken terug te keren in de bossen, maar dat viel best tegen. Ze stuurden ons naar een barak nabij Jönköping, waar uitsluitend brandhout (afzagen in meters en kloven) werd gekapt.

Wij waren dit werk niet gewend en het leverde ons meer zweet dan geldelijk gewin op. Op 22 juli 1944 vertrokken we dan eindelijk met 5 man als eersten van onze groep van Göteborg naar het vliegveld Bromma van Stockholm om enkele uren later veilig op een militair vliegveld in Schotland te landen.

Dit is een erg summiere weergave van mijn Zweedse periode. Het laat voldoende ruimte voor anderen om hun ervaringen op papier te stellen. Andere belevenissen van andere houthakkers in andere bossen, maar ook de verhalen van huisknechten, bordenwassers, ramenlappers, enz. kunnen bijzonder interessant zijn. Wie volgt?

Gerard Ensink

VERSLAG VAN DE ENGELANDVAARDERSGOLFDAG 1989

Onze vijfde golfdag werd dit jaar, 29 mei gespeeld op de nieuwe polderbaan van de golfclub Almeerderhout, waarvan Engelandvaarder Bill Susan bestuurslid is.

Hij en enkele andere bestuursleden ontvingen de ca. 25 golfende Engelandvaarders hartelijk in het mooie nieuwe clubhuis. Het weer was schitterend; zonnig met een aangenaam koel windje, zodat truien en windjakken achterwege konden blijven.

De baan was interessant en in prima staat. De speelwijze was wederom 2-ball Stableford. De 18 holes vergde gemiddeld toch zo'n vier en half uur voor de langzamerhand toch wat strammere Engelandvaarders. Er werd met veel enthousiasme en zorgvuldigheid gespeeld. De spelresultaten waren dan ook globaal genomen vrij goed.

De wisselprijs heren werd gewonnen door Charles Bartelings (Oude Maas) met 40 punten, die nu van de vijf wedstrijden er drie heeft gewonnen. Bij de dames ging de wisselprijs naar Molly Deibel-Brandenburg (Noordwijkse) met 37 punten, waarmee zij eveneens drie van de vijf wedstrijden op haar naam bracht. De tweede prijs werd gewonnen door Willem Brederode (Toxandria); eveneens met 37 punten (één onder zijn handicap). Een aantal andere spelers en speelsters hadden redelijk dicht hun handicap benaderd en konden ook met een prijs worden beloond; o.m. doosjes golfballen beschikbaar gesteld door de firma Blom en v/d Aa en R. van Exter. Molly en Charles mochten dan op eenzame hoogten staan, op de 19e hole (vlak naast de bar) lieten de overigen zich zeker niet onbetuigd.

Een zeer smakelijk rijsttafel besloot een geslaagde golfdag in het gastvrije clubhuis van Almeerderhout. Nogmaals onze hartelijke dank aan de gastheren, *(en aan Kees Bottema voor zijn wederom feilloze organisatie; Red.)*.

K. Bottema

De twee van Breda.

Op ons artikel "een streep eronder" in het april-nummer ontvingen wij een reactie en wel van Mevrouw Dr. Van Esso (Ben Assa) uit Jeruzalem. Deze Engelandvaardster verzocht ons haar brief in de SCHAKEL op te nemen, aan welk verzoek wij gaarne voldoen. Voor onze niet in Nedeland wonende lezers zij nog vermeld dat een van de "twee" ondertussen vanuit zijn thuisbasis het Walhalla bereikt heeft.

Mijne heren,

Twee blaadjes van precies dezelfde afmetingen ontmoeten elkaar soms in mijn brievenbus: "De Schakel" en "Aleh", orgaan van de Nederlandse immigrantenvereniging in Israël. Ze hebben veel gemeen; beiden schrijven over het Holland waar wij opgroeiden en over de jaren '40-'45, die de jeugd verwoestten.

Over de "Twee van Breda" schrijft "De Schakel": "Maar nu dan ook definitief een streep er onder." Ik denk dat er onder de Engelandvaarders meer lezers zijn die voelen, dat er in die jaren dingen gebeurd zijn, waar men, zo lang men leeft, géén streep onder kan zetten. De lezers wil ik - zeer in het kort - niet onthouden wat "Aleh" hierover schrijft:

Op 2 februari werd een demonstratie gehouden vóór het gebouw van de Nederlandse ambassade in Tel-Aviv. Door spontane medewerking van Jad Washem in Jeruzalem werden ons voor één dag de 31 boeken afgestaan, waarin alle 107.000 gedeporteerde joodse Nederlanders staan opgetekend. Het werd een waardige en verstillde demonstratie van onverwerkt leed, die culmineerde in een diep ontroerende lezing van de namen van hen, die door Fischer en Aus der Fünten de dood in werden gestuurd. Vele aanwezigen lazen de namen op van hun omgekomen familieleden, maar ook de burgemeester van Tel-Aviv en twee leden van de Knesset waren enige tijd aanwezig en hielpen met het oplezen.

Van 9 uur 's morgens tot 3 uur 's middags ging het zonder oponthoud door, maar die 31 boeken bevatten 107.000 namen...

Martha van Esso (Ben Assa)
Jeruzalem

Wij geven gaarne gevolg aan het verzoek van Mevrouw A. Verheul-Hemrika de volgende brief in dit nummer op te nemen.

Amsterdam, maart 1989

"Geen onzer die ooit werkelijk geneest
Gedachten staan onzichtbaar aangetreden
Zij schieten onverhoeds uit het verleden
en wat voorbij ging is nooit weggeweest."

(uit: Klein Monument.)

Het Centrum '45 Oegstgeest wordt uitgebreid. De bestaande bebouwing is gegroepeerd rond een patio waarop een beeldje staat van de hand van Koningin Beatrix.

In het nieuw te bouwen gedeelte is door de architecten ook een patio voorzien. Het Centrum zou deze eveneens willen verfraaien, maar daartoe ontbreekt het budget.

Wij hebben nu het plan opgevat gezamenlijk een plastiek aan te bieden en voor dit doel is een giro-rekening geopend.

We rekenen op de steun van allen, die zich in de oorlog hebben verzet tegen - of slachtoffers waren van - de Duitse en Japanse overheersing en die zich mede daardoor bewust zijn van de geestelijke ontwrichting, die voor velen het gevolg was. Uiteraard zal het totaal te ontvangen bedrag bepalend zijn voor de opdracht, die wij met elkaar kunnen geven.

Het gironummer is: 72286 ten name van A. Verheul, Hoekenese 94, Amsterdam.

De initiatiefnemers: Louise Affolter-van de Montel

Max Elkerbout

Joke Folmer

Otto van Gool

Bill Minco

Paul Veerman

Anneke Verheul-Hemrika

Tineke Wibaut-Guilonard

Jo Willemsen-Celie

3 mei 1989. Een prachtige lentedag in de Ardennen.

Op onze eigen Engelandvaardersreünie in Gilze Rijen kreeg ik van de heer Branders, Nationaal President van onze Belgische zuster-organisatie de uitnodiging om als gast aanwezig te zijn bij een door hen georganiseerde ontsnappingsoefening van Belgische Commando's in de Ardennen.

Deze uitnodiging heb ik gaarne aanvaard en met mijn vrouw kijken we terug op een fijne, goed georganiseerde dag met veel vriendschap en hartelijkheid.

Wij werden heel charmant ontvangen door de heer Jean Fourmanoit in het restaurant Lambert in Hotton, waar we van een uitstekende lunch zouden genieten. De voorzitter de Col. Bloch heette ons o.a. in zijn tafelspeech van harte welkom met veel lovende woorden betreffende de banden met het Genootschap van Engelandvaarders. De nationale president Cdt. Av. hre. Henry Branders bedankte de organisatoren voor het vele en goede werk wat tot gevolg had gehad de werkelijke perfecte resultaten van bedoelde oefening. Enkele kregen het 1940-1945 schildje aangeboden hetwelk ook aan ons werd uitgereikt en waar wij bijzonder blij mee zijn.

Tijdens de lunch heeft mijn tafelgenoot de Lt. Col. Chenquiere mij in details de bijzonderheden van de escape-oefening uitgelegd en dit heeft op mij een grote indruk achtergelaten met veel respect voor het doel en zwaarte van deze oefening.

De deelnemers waren de vorige dag om 16.00 uur gedropt in groepen van negen en gestart om de 15 minuten voor hetzelfde traject. Hindernissen als bergbeklimmen, rivieren oversteken per touwbaan en opblaasboten. Het vervoer van een zieke collega etc. waren in de oefening opgenomen. Wanneer een team een ander inhaalde bij een van de hindernissen hadden zij voorrang. Het is werkelijk een schitterend gebied voor zo'n exercise.

Na de lunch zijn wij naar het Camp Militaire de Marche-en-Famenne gegaan voor de prijsuitreiking door Jean Fourmanoit, en een laatste glas voor de weg. De uitslag bewees hoe zwaar en moeilijk het traject was geweest. De tijden van de eerste en negende (laatste) bedroegen 6 uren 50 minuten en 10 uren 53 minuten. De stemming tussen de deelnemers was uitmuntend en de winnaars werden door de andere deelnemers dan ook hartelijk gelukgewenst.

Wij waren onder de indruk van de schoonheid van deze landstreek en de mogelijkheden om zo een oefening te houden. Mijn dankwoord aan de president en voorzitter tijdens de lunch was dan ook heel oprecht gemeend.

Wij hebben genoten.

C. Sipkes

Dat gebeurde niet alleen vanuit krijgsgevangenenkampen maar ook vanuit Katwijk aan Zee. Engelandvaarder van Daalen-Wetters, nu wonende in San Francisco U.S.A. bezocht in 1988 zijn vaderland en het Zeehospitium in Katwijk van waaruit hij in juni 1941 naar Engeland ontsnapte. Hij kreeg contact met de Heer K. C. Heemskerk, het hoofd van de Civiele Dienst van genoemde instelling. De heer Heemskerk vroeg hem zijn ontsnaptingsverhaal eens op papier te zetten. Hetgeen geschiedde met daarbij het verzoek een copie naar ons secretariaat te zenden. Wij vroegen Van Daalen-Wetters toestemming tot publicatie in de SCHAKEL. Telefonisch gaf hij zijn zegen.

KANO OVERTOCHT

Onderstaand wil ik u enig inzicht geven omtrent de gang van zaken in juni 1941. In het kort nog het volgende: Bij de kano oversteek waren betrokken ondergetekende: R. F. van Daalen-Wetters, vaandrig bij het korps motordienst 2^e autobataljon. Oorlogsactie 10-15 mei 1940 Wageningen.

Vier van mijn peleton zijn gesneuveld en liggen begraven op de Grebbeberg.

Mijn kano-genoot was Jaap van Hamel, korporaal. Hij volgde de officiersopleiding bij de bereden artillerie. Hij studeerde in Delft (ingenieur) en hij was op de hoogte van het bestaan van een tunneltje onder de boulevard in Katwijk aan Zee. Na de demobilisatie maakten Jaap en ik reeds plannen om naar Engeland te ontsnappen, maar deze mislukten. We besloten toen alles op alles te zetten en per kano de overtocht te maken.

In Warmond kochten we een zeekano met buitenboordmotor opzij. Maanden oefenden wij op zolder om blindelings de kano in elkaar te kunnen zetten. Donderdag 19 juni brachten wij de kano en de motor per bakfiets naar het tunneltje. Vrijdagavond nogmaals met zijn vieren op de fiets. Onze hulp genoten waren een jongere broer van mij en Frank der Kinderen, een medisch student in Leiden. Er stond overigens de doodstraf op 's nachts in de duinen te verblijven. (Jaap en ik waren in uniform). Midden in de nacht zetten we in de tunnel de kano in elkaar. Toen was het wachten tot de Duitse patrouille op de weg boven ons voorbij was. Dit hadden we van te voren vele malen geoefend zodat we precies wisten hoelang of we de tijd hadden alvorens ze weer passeerden. 20 minuten daarna gingen de deuren open en wij het strand op. Het was helaas laagtij en moesten een heel eind sjouwen met de zware boot. Eindelijk een geluk! Elke voetstap in het water leek op een vuurwerk op de Scheveningse boulevard. Alles fosforiseerde in het water.

Haastig, fluisterend afscheid genomen van onze helpers. Peddelen konden we toen niet maar vlug het zeiltje op en weg.

We hadden dagen gewacht op een oosten wind en dat hadden we gelukkig. Buiten gehoors-afstand hebben we de buitenboordmotor geprobeerd maar deze weigerde

en hebben we deze met de blikken benzine overboord gezet AND HOPE FOR THE BEST.

Om zes uur 's morgens konden we maar nauwelijks de Hollandse kust nog zien. Nu maar hopen dat ze ons blauw-groene zeiltje niet zagen. De tweede dag kregen we een westen wind en moesten we de gehele dag laveren, wat een gevaarlijk werkje was met onze zwaar beladen boot en hoge deining.

De vierde dag veel windstilte. Veel gepeddeld wat tenslotte doodvermoeiend werd. Dit was ook de dag dat Jaap hallucinaties kreeg. Steeds beweerde hij de Engelse kust te zien wat helaas niet waar was. Persoonlijk dacht ik dat we Engeland voorbij waren en nu maar naar de Statue of Liberty, U.S.A. moesten uitkijken. (Jaap natuurlijk niet verteld).

Sinds we uit Katwijk waren vertrokken hoorden we vroeg in de avond en morgen steeds gedoelder en toch was er geen onweer te bekennen. Elke dag daarop werd het steeds duidelijker hoorbaar. Een volkomen mysterie. De vierde ochtend even na het gerommel zag ik een groot vliegtuig heel laag over het water scheren in onze richting. Meteen met mijn zaklantaarn seinde ik S.O.S. Het vliegtuig maakte een kleine zwenking en vloog recht over ons heen. Nog nooit van mijn leven heb ik zulke grote hakenkruisen gezien. We werden bijna uit het water gezogen maar, God zij dank, bleef de "mof" doorvliegen richting Holland.

De vijfde ochtend heel duidelijk gedonder en even later zagen we notabene een vlieg op onze mast zitten. Het was een doodgewone huis, tuin en keuken vlieg. Maar voor ons was het de mooiste vlieg ter wereld. Dit betekende land in de buurt, tenzij een duikboot naar boven was gekomen en er een had laten ontsnappen. We werden al gauw gerustgesteld. We zagen meeuwen vliegen. Ik begrijp nog niet dat Onze Lieve Heer ons eerst een vlieg liet zien, toen pas de vogels tenzij de vlieg zeeziek was. Wij zagen toen ook links vooruit kleine zwarte stipjes in de lucht. Na verloop van tijd bleek dat de stipjes zich naar rechts bewogen en groter werden. Tot onze grote verbazing zagen we tenslotte dat het grote luchtballonnen waren. Ineens zagen we aan de kim schepen verschijnen; elk schip met één BUMP.

Het duurde eindeloos maar één schip maakte zich los van het convooi en kwam recht op ons af. De deining sloeg de kano bijna om toen het langsij kwam. GREAT BRITAIN schreeuwde ik "YES" kwam het antwoord. Een touwladder werd naar beneden gelaten, maar wij hadden geen kracht meer in onze benen dus vasthouden maar en zo werden wij naar boven getrokken.

Het schip was een Australische Destroyer, HMS "EGLINTON".

We konden niet staan, dus bleven we op het dek zitten en kregen een grote beker; half rum, half gloeiende thee. Het gevolg was dat we een half uur later vrolijk strompelend de kombuis binnen huppelden. Wat ons verbaasde was dat iedereen ons vertelde: "THE POLES ARE DOING EXTREMELY WELL" en toen bleek dat Duitsland Polen was binnen gevallen op 21 juni.

Wij waren waarschijnlijk de enige twee individuen, die vijf dagen lang niets van de invasie afwisten. Wij hadden de kapitein van het schip onze F.N. pistolen gegeven, (na een kort verhoor).

Toen we na het diner nog eventjes een luchtje gingen scheppen, brak opeens een oorverdovend gedonder uit de kanonnen en afweergeschut, terwijl de bommen rondom ons in zee ploften.

Het raadsel was opgelost. Het waren de "moffen" die 's avonds en 's morgens vroeg de Engelse convooien langs de Engelse kust bombardeerden. Ik stond bloothoofds onder een reddingsboot te kijken hoe een koopvaardijship zonk en de bemanning in het water worstelde. We stopten niet. Het laatste schip van het convooi werd geacht dit te doen.

TO MAKE A LONG STORY SHORT.

In Lowesloft van boord gezet. Onder militaire begeleiding werden we naar Londen gebracht. Daar drie weken vastgezet en dag en nacht verhoord. Mede oorzaak hiervan was dat de kano die wij hadden van Duitse makelij was en men niet geloofde dat wij vijf dagen lang op de noordzee hadden rondgezworven.

Op voorspraak van anderen die al in Engeland waren en die ons kenden werden we vrijgelaten. Hierna hebben we ons gemeld bij Z.K.H. Prins Bernhard en generaal van 't Sandt. We hebben ook een audientie gehad bij Hare Majesteit Koningin Wilhelmina, (wij in Hollands uniform). We volgden toen de opleiding voor parachutist/intelligence officer/saboteur: want we wilden meedoen met het "Engeland Spiel". Dit ging uiteindelijk niet door vanwege de grote aanvraag hiervan en we werden opgeleid tot vlieger. Ik kwam terecht als vlucht commandant van het 322 DUTCH SPITFIRE SQUADRON.

Vele operationele vluchten volgden boven Nederland, België en Frankrijk. Maar het vliegen van patrouilles ter bescherming van convooien tegen Duitse bommenwerpers, had natuurlijk voor mij een speciale bekoring.

6 juni 1944 de invasie in Normandïe, (Jaap van Hamel, ook bij het squadron, is helaas gesneuveld boven Duitsland). Zelf heb ik vluchten boven Frankrijk, België, Zuid-Holland en Duitsland tot aan Hanover overleefd.

Op 4 mei 1945 was ik terug in het ouderlijk huis als kapitein vlieger. Een vreugdevol weerzien. Er volgde een triest weerzien bij de familie Van Hamel. Het is voor het eerst, na al deze jaren dat ik iets aan het papier heb toevertrouwd, en zou er nog boekdelen over kunnen schrijven.

Van Daalen Wetters

Onder onze Engelandvaarders hebben wij vogels van allerlei pluimage. Dezer dagen werd onze aandacht gevestigd op het verschijnen van een boek van de hand van Engelandvaarder Hugo Pos. Na een zeer arbeidzaam leven, is hij op hoge leeftijd gaan schrijven.

Hij is nu 75 jaar jong en begon pas drie jaar geleden aan zijn schrijversloopbaan én met veel succes.

Zijn schrijverstalenten waren aanleiding voor een artikel in "Vrij Nederland". Een deel daarvan werd overgenomen in "Terugblik 1940-1945" het maandschrift van de "Documentatiegroep". Van Engelandvaarders die in de literatuur bekendheid kregen hebben wij al vele voorbeelden.

Gaarne geven wij daarom onder onze lezers wat meer bekendheid aan Hugo Pos, door het stukje uit "Terugblik 1940-1945" van februari 1989, over te nemen. Wij wensen Pos met zijn nieuwe carrière veel succes.

Ex-procureur-generaal in Suriname.

Ex-vice-president van het Haagse gerechtshof.

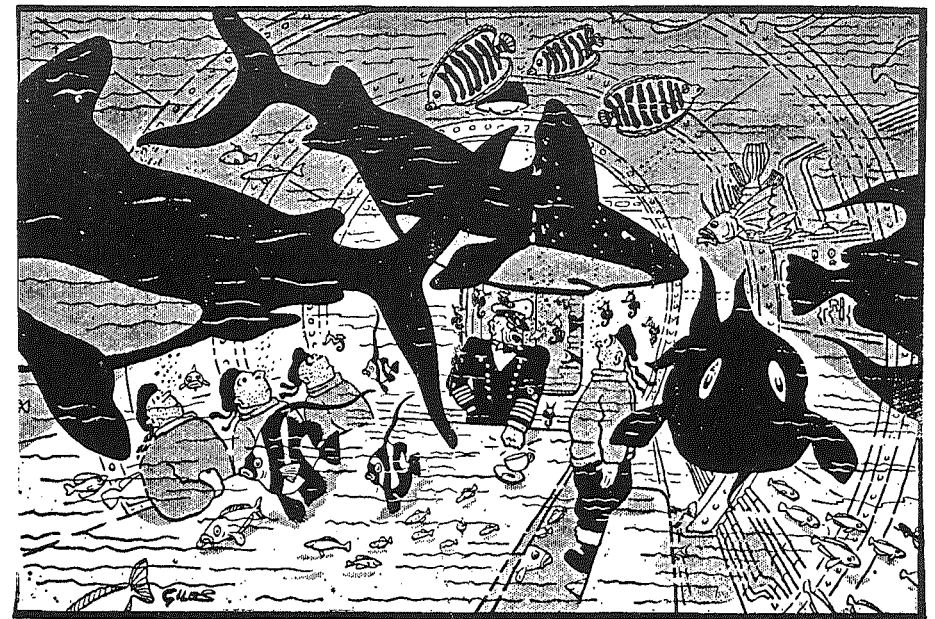
Studeerde in Nederland af in januari 1940, maar hoewel zijn vader hem aanraadde naar Suriname terug te keren, deed hij het niet. Bij de capitulatie in mei 1940 hilde hij, "zoals iedereen", zegt hij nu.

Diezelfde nacht fietste hij naar Scheveningen. Onderweg ontmoette hij nog twee anderen, die ook van plan waren naar Engeland te gaan. Ze stapten in Scheveningen in een sloep met een buitenboordmotor en begonnen aan de tocht. Maar dat werd een grote mislukking omdat ze al gauw zonder benzine kwamen te zitten. Ze dobberden vijf dagen op zee en tenslotte spoelde de sloep aan in België, van waar ze richting Frankrijk vertrokken. Maar de autoriteiten daar stuurden hen terug. Uiteindelijk gelukte het om via de zogenaamde "Delfzijl-route" Nederland te verlaten. Als kok-matroos, nadat hij in Delfzijl van een dienstmeisje uit een café een "stoomcursus koken" had gekregen. In Finland kreeg hij een visum om naar Vladivostok te gaan en vandaar ging hij via Tokio, Ontario en Suriname naar Engeland, waar hij zich bij de "Prinses Irene Brigade" wilde melden. In Paramaribo was hij de eerste persoon die uit bezet Nederland kwam. Iedereen wilde alles van hem weten en men vroeg hem zelfs om een voordracht te houden. Ook werd hem gevraagd om in Suriname mensen op te roepen vrijwillig dienst te nemen bij de Geallieerden. In korte tijd gaven vijfhonderd jonge Surinamers zich voor de Prinses Irene Brigade op. Later (na de oorlog) heeft hij ontdekt dat die vrijwilligers uit Suriname niet bij de Irene Brigade zijn ingezet omdat hun aanwezigheid slecht zou kunnen vallen bij vrijwilligers en dienstplichtigen uit Zuid-Afrika

Zelf kwam hij na een korte opleiding als kononnikter terecht op de "Flora", een boot van de KNSM, die voornamelijk in het Caribische gebied voer. Het wemelde daar van de Duitse U-boten. De snelheid van die U-boten lag zó hoog, dat de "Flora" als het ware voorbestemd om ten onder te gaan, wat dan ook gebeurd is. Het schip werd voor de kust van Colombia door een duikboot beschoten en zonk langzaam weg. Reddingsboten brachten Pos en zijn makkers aan land. Later (uit het boek van K. W. L. Bezemer: "De geschiedenis van de koopvaardij in de tweede wereld-oorlog") is hem gebleken dat ze de duikboot zó zwaar hadden beschadigd, dat ze naar haar thuisbasis in Duitsland moest terugkeren.

Na de oorlog heeft hij nog enige tijd in Nederlands Indië gewerkt. Onlangs werd hij vijfenzeventig jaar en verscheen vn hem een boek: "Reizen en stilstaan", zijn vierde boek sinds hij drie jaar geleden als schrijver debuteerde.

("Vrij Nederland", 26 november 1988.)

„Hoe vaak moet ik jullie nog zeggen, dat je in een U-boot het luik sluit voor we duiken!“

(Giles)

ANGLO-DUTCH RELATIONS 1940 - 1945 CONFERENCE 3, 4, 5 APRIL 1989

PATRONS: H.R.H. Prince Bernhard · H.R.H. The Prince Philip, Duke of Edinburgh
H. E. Dr P. J. H. Jonkman · H. E. Michael R.H. Jenkins · Sir John Barnes
Jhr Mr. J. L. R. Huydecoper tot Nigtevecht

Onder deze titel werd op 3, 4 en 5 april 1989 een symposium gehouden in een collegezaal van het University College in Londen. Deze bijeenkomst vond plaats in het kader van de William and Mary Herdenking 1988-1989.

Sprekers uit het Verenigd Koninkrijk en Nederland, waaronder veteranen uit die tijd alsmede soms zeer jonge historici, lieten hun licht schijnen op de verschillende facetten van de verhouding tussen Engeland en Nederland gedurende de oorlogsjaren. Onder de meer dan 100 deelnemers aan deze conferentie, was ook Z. K. H. Prins Bernhard der Nederlanden.

Inzake de problemen rond onze toenmalige regering in ballingschap spraken o.a. Dr. L. de Jong en Sir John Peck, destijds assistent privé secretaris van Sir Winston Churchill. Over de activiteiten van de Nederlandse Strijdkrachten in het Verenigd Koninkrijk werd gesproken door schout bij nacht R. de Boeft, voormalig Stafchef van het geallieerd commando in Northwood, alsmede door een jeugdige docent internationale relaties aan de Universiteit van Sussex, J. A. Scholte (van nederlandse afkomst).

Het hoogtepunt van deze conferentie kwam op de tweede dag toen het binnenlandse verzet, de inlichtingendiensten en de vluchtwegen-activiteiten aan de orde kwamen. Drs. H. A. Paape (RIOD) en de auteur van "Secret Service" Christopher Andrew alsmede Mr. Louis Baron d'Aulnis de Bourouill (BI), gaven hun visie over de gebeurtenissen die in 1940-1945 hadden plaatsgevonden.

De middag van die tweede dag werd geheel besteed aan een uitvoerige en soms felle discussie inzake het Engelandspiel, naar aanleiding van de te berde gebrachte feiten en meningen van Prof. M. R. D. Foot (auteur o.a. van SOE in France etc.), Leo Marks (voormalig SOE-cryptograaf Bletchley Park) en Leen Pot (BI). De beweringen van Leo Marks, zonder harde bewijzen overigens, deden nogal veel stof opwaaien en lokten felle aanvallen uit van o.a. Dr. L. de Jong. De z.g. "security checks" waren daarbij het "hot item". Wanneer ik het goed heb begrepen, zou het ontbreken van security checks in het radioverkeer met de agenten in Nederland, wél zijn onderkend door de ontvangende instanties, maar bewust zijn genegeerd.

Enerzijds door vermindering van de in code gestelde berichten als gevolg van veel voorkomende atmosferische storingen in het radioverkeer, anderzijds de bij de ontvangende partij heersende ongeloofwaardigheid dat **alles** zou zijn misgegaan in het bezette gebied. De engelse deelnemers aan de discussie, o.a. Col. Charles Seymour, (voormalig hoofd Dutch Section MI6 - 1943-1946), gaven volmondig toe dat er aan de Engelse zijde veel fouten zijn gemaakt door de amateuristische aanpak van voornamelijk uit amateurs bestaande medewerkers van SOE, en dat bij meer professionele aanpak van die kant de Engelandspielramp tenminste voor een deel, voorkomen had kunnen worden.

Het zou te ver voeren om op deze plaats dieper in te gaan op alle details die in de discussie naar voren kwamen. Er is een verslag van de bijeenkomst aan de deelnemers toegezegd, maar tot nu toe heb ik nog niets ontvangen. De laatste dag van het symposium werd besteed aan een bespreking over de operatie Market Garden, waarbij de discussie voornamelijk gevoerd werd door veteranen (commanderende officieren uit die tijd), waarbij vooral de slechte voorbereiding, strategisch en tactisch, aan de orde kwamen.

De Nederlandse Minister van Defensie, Mr. Drs. F. Bolkenstein, sprak over de militaire relaties tussen de twee landen ná de oorlog (NAVO-WEU), terwijl als laatste onderwerp de Europese samenwerking aan de orde werd gesteld. De Nederlandse spreker bij dit onderwerp, Dr. Edm. Wellenstein, oud Secretaris-Generaal van de Europese Kolen en Staalgemeenschap hield daarbij een gloedvol pleidooi voor nog veel verder gaande samenwerking.

Het was beslist verheugend te constateren dat onder de deelnemers zich een aantal jongere historici bevonden. Zij gaven niet alleen blijk van een grondige kennis van zaken, maar bleken bovendien uitermate geïnteresseerd in de ervaringen van de voorgaande generatie.

Regenachtig en koud weer alsmede een verkeerschaos door metro-stakingen en het bezoek van Gorbatsjof, maakte het verblijf in Londen minder aangenaam dan het had kunnen zijn.

Verwarmend was echter de gulle receptie ten huize van de Nederlandse Ambassadeur op de dinsdagavond. Het organiserende comité o.l.v. M. R. D. Foot (voorzitter), H. Friedhoff (secretaris) en Kolonel J. Smit (Militair Attaché bij de Nederlandse Ambassade) kan met voldoening terugblikken op een geslaagde en interessante bijeenkomst.

FMB

ADRESSENBESTAND

ADRESSENBESTAND Stichting Genootschap Engelandvaarders.

Aanvulling nr. 5 per 1 juni 1989 toe te voegen aan de
nieuwe adressenlijst van 15 april 1988.

OVERLEDEN

Boelen, R. H.
Daniëls, E. E.
Goede, L. A. de
Helleman, Chr.

Koppens, O.

Oosterzee, C. V. G. van

Stoppelaar, G. de

Amsterdam
Mortsel, België
Verenigd Koninkrijk
Auckland
Nw. Zealand
Beverley Hills
U.S.A.
Villeneuve Loubet
Frankrijk
Wilmington
U.S.A.

TOEGETREDEN

Kruis, P. P. R.
Raa, W. F. E. R. ten

RD1, Box 1126, Bangor
Colinstreet 12

PA18013

U.S.A.
Dalkeith
W. Australië

Scheffer, A.
Scheffer, P.
Zembsch Schreve, G.

Nairana Rest 19, Noose Heads
Sidneystreet 12/8, East Praharn
Ave de la Forêt de Soignes 327a

Qld 4567
Vic. 3181
1640

Australië
Australië
Rhode St Genèse
België

VERHUISD

Bos, W.
Besthof, E.

Stationsplein 3
Rua Pêro de Alanquer 123 6DTO. TR.

9751 SX
4100

Haren (Groningen)
Porto
Portugal

Goslinga-Hak, Mevr. T
Jansen, J. M.
Jong, P. de

Cypres 21
Columbusstraat 94
Lakeshore Rd. 4483

1628 MN
3772 KR
LOP 1BO

Hoorn
Barneveld
Burlington (Ont.)
Canada
Oosterwolde

Meelissen, G.

Oostendorperstraatweg 69

8097 PL

Wie kan ons helpen aan het adres van ondergenoemde Engelandvaarders ?

Binnenkamp, D. C.
Davids, D. W.
Hazelzet, G. A. M.
Kuypers, A. R. J.
Lemmens, V. C.
Ramondt, D. J. K. M.
Vollaerts, M. A. J.

ADRESWIJZIGINGEN OF CORRECTIES GAARNE AAN:

Mevr. M. E. F. Borel Rinkes

Hanedoesstraat 57
2597 XD 's-Gravenhage
Tel. 070-240447